

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

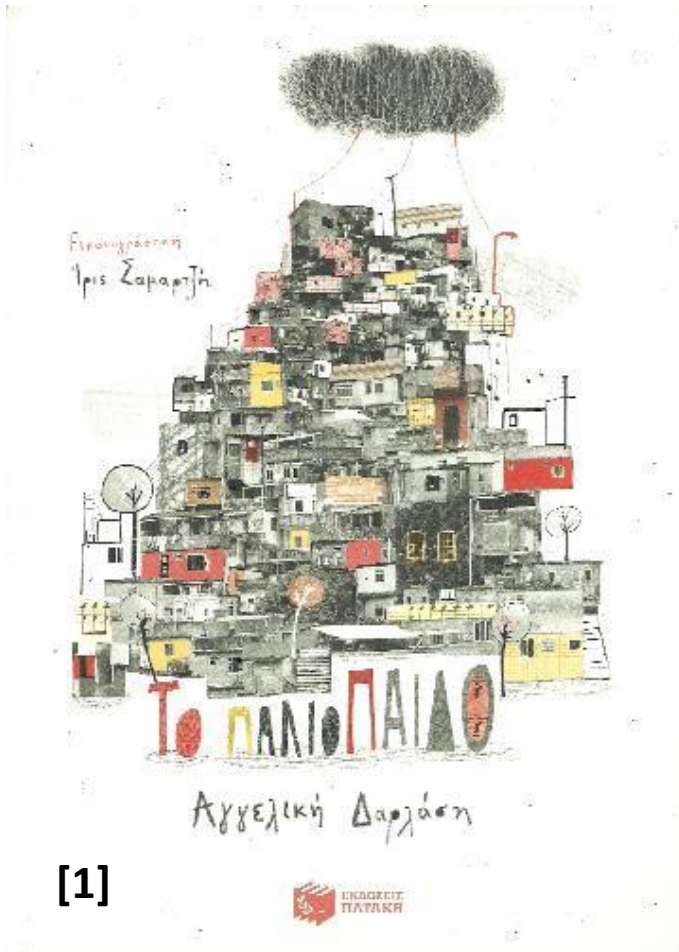
Διδακτική της Λογοτεχνίας στην Προσχολική Εκπαίδευση

Εικονογράφηση

Αγγελική Γιαννικοπούλου

Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική
Ηλικία (ΤΕΑΠΗ)

«Το Παλιόπαιδο»

[1]

«Το Παλιόπαιδο», Αγγελική Δαρλάση · εικονογράφηση Ίρις Σαμαρτζή. - 1η έκδ. - Αθήνα : Εκδόσεις Πατάκη, 2014.

Από την πρώτη στιγμή που το πήραμε στα χέρια μας δεν είχαμε καμία αμφιβολία ότι θα αποσπάσει βραβεία, κριτικών και κοινού. Και πραγματικά έτσι έγινε.

Μεταφράσεις

Οι αναγνώστες το αγάπησαν και γρήγορα εξάντλησαν την πρώτη του έκδοση.

Αμέσως σχεδόν το βιβλίο μεταφράστηκε στα τούρκικα και εξαντλήθηκε και εκεί, ενώ ήδη ετοιμάζεται η μετάφρασή του στα κορεάτικα.

[2]

Βραβεία

- Βραβείο του Κύκλου Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου στην κατηγορία του Εικονογραφημένο Βιβλίου, 2015
- Αναγραφή στον Διεθνή Τιμητικό Πίνακα της IBBY για το κείμενο, 2015

[3]

Δυσκολία κατάταξης (1/4)

Μεταξύ των 'ειδικών' ήταν ίσως μία από τις σπανιότερες φορές που οι επιτροπές βραβείων δεν ασχολήθηκαν με το αν θα δώσουν βραβείο, αφού τη συζήτηση μονοπώλησε η κατηγορία με την οποία το συγκεκριμένο βιβλίο ήταν σωστότερο να βραβευτεί.

Δυσκολία κατάταξης (2/4)

Με άλλα λόγια:

- Είναι ένα βιβλίο για παιδιά ή για μεγαλύτερες ηλικίες, ακόμη και για ενήλικες;
- Και αν είναι για παιδιά, προορίζεται για μικρά ή απευθύνεται σε μεγαλύτερα;

Δυσκολία κατάταξης (3/4)

Όμως αυτές δεν ήταν οι μόνες ερωτήσεις που ακούστηκαν. Προέκυψαν και άλλες, αναφορικά όχι τώρα με το κοινό στο οποίο απευθύνεται, αλλά τα ειδολογικά του χαρακτηριστικά που αναπόφευκτα επηρεάζουν την κατάταξή του σε μια ορισμένη κατηγορία βιβλίων.

- Το Παλιόπαιδο θεωρείται γνήσιο εικονογραφημένο βιβλίο, εικονοκείμενο όπως θα το λέγαμε, ή είναι απλώς ένα βιβλίο μικρής φόρμας που τυχαίνει να έχει και κάποιες, σχεδόν ασπρόμαυρες, εικόνες;

Δυσκολία κατάταξης (4/4)

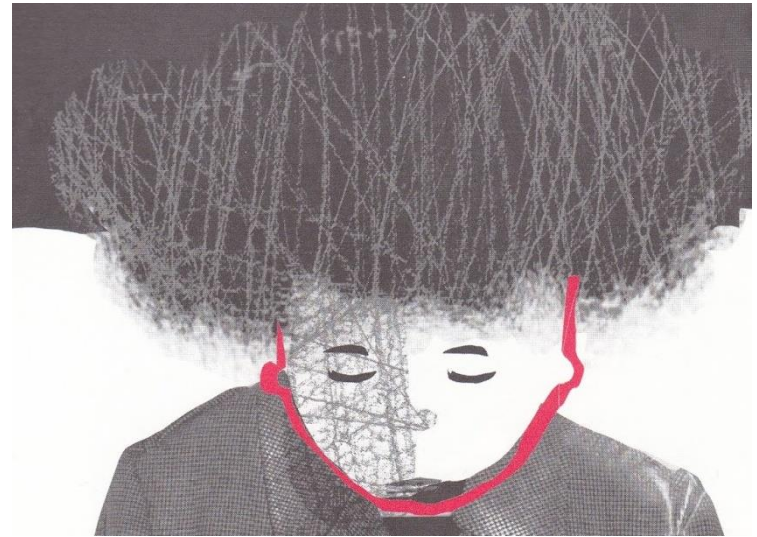
Και ακόμη: Είναι μυθοπλασία ή ένα κείμενο που σκοπό έχει να γνωρίσει στους αναγνώστες του το El Sistema (Το Σύστημα) και το Χοσέ Άντονι Αμπρέου από το Καράκας της Βενεζουέλας, που στα 1975 δημιούργησε την πρώτη ορχήστρα φτωχών και περιθωριοποιημένων παιδιών με στόχο την καταπολέμηση της παιδικής εγκληματικότητας μέσω της μουσικής;

[4]

Η υπόθεση του βιβλίου

Το Παλιόπαιδο
αναφέρεται σε ένα παιδί
γνωστό με το
παρατσούκλι
«Παλιόπαιδο» που ζει
κάτω από συνθήκες
άγριας φτώχιας δίπλα σε
μια άρρωστη μητέρα και
έναν υποαπασχολούμενο
πατέρα.

[5]

Η παραγκούπολη (1/2)

Και είναι εκπληκτικό πώς η εικονογράφηση επιτυγχάνει την αίσθηση της παραγκούπολης μέσω πολλών υφών και διαφορετικών υλικών που μοιάζουν να έχουν τοποθετηθεί άναρχα πάνω στη σελίδα.

[6]

Η παραγκούπολη (2/2)

Με αυτόν τον τρόπο το εικαστικό τμήμα του βιβλίου κατορθώνει να αναπαράγει αυτό που συμβαίνει στην πραγματικότητα: σπίτια συναρμολογημένα από χρησιμοποιημένα υλικά και καταυλισμοί φτιαγμένοι αποκλειστικά με σκουπίδια.

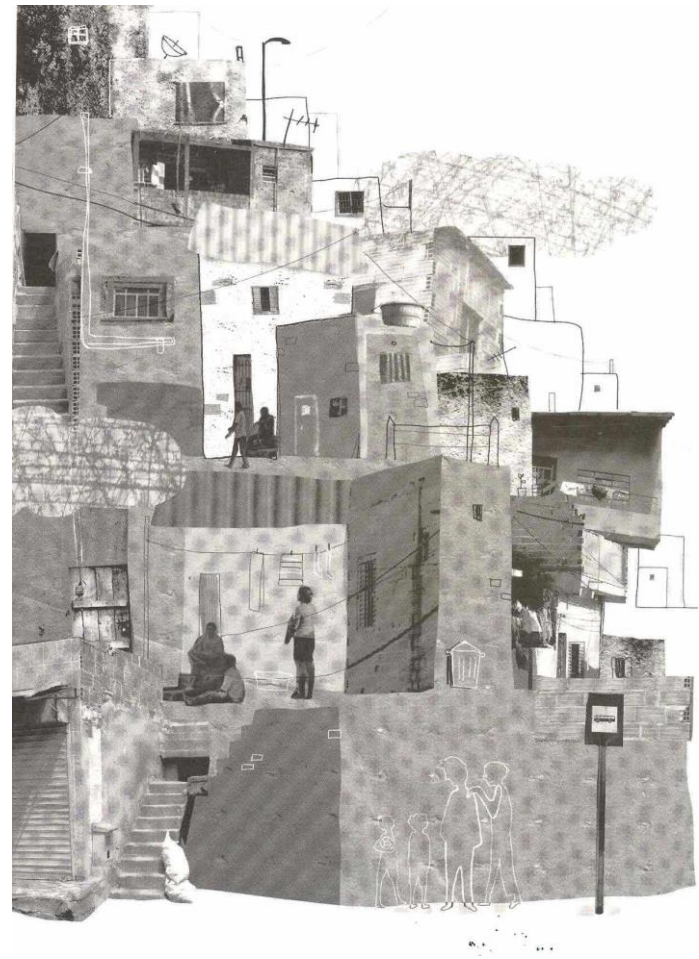

[7]

Οι πόλεις (1/2)

Με τον ίδιο άναρχο τρόπο
‘αναπτύσσονται’ και οι
πόλεις των εξαθλιωμένων,
με συσσώρευση
παρόμοιων ‘σπιτιών’
χωρίς αρχιτεκτονικό
σχέδιο και μελέτη, χωρίς
έγνοια για αυτούς που
ζουν μέσα.

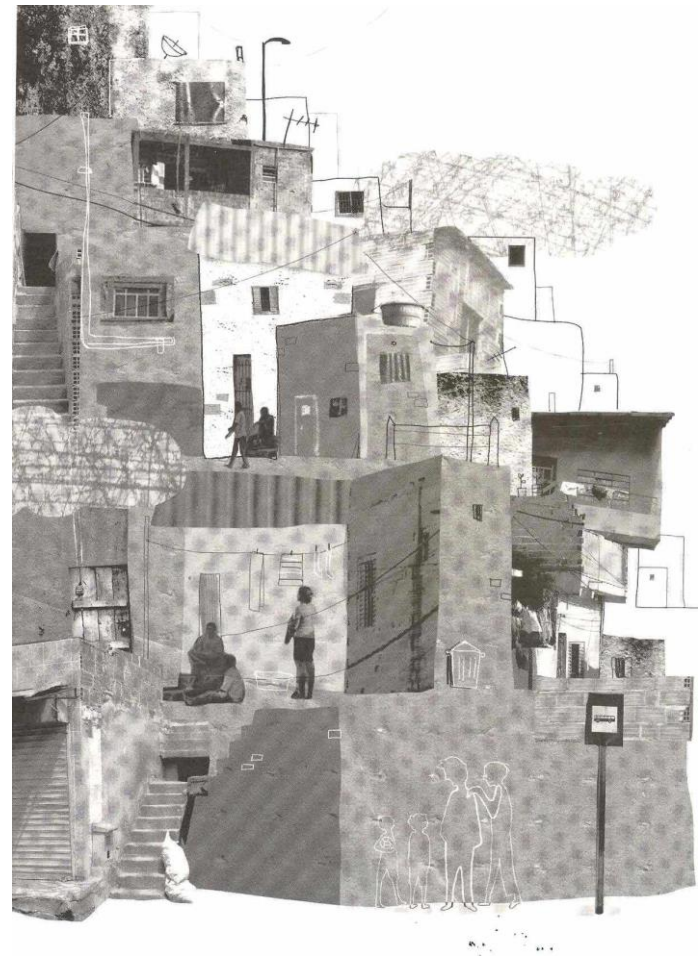
[8]

Οι πόλεις (2/2)

Πόλεις γκρίζες άχρωμες,
όπως άχρωμη και μουντή
είναι η ζωή εκείνων που
κατοικούν σε αυτές.

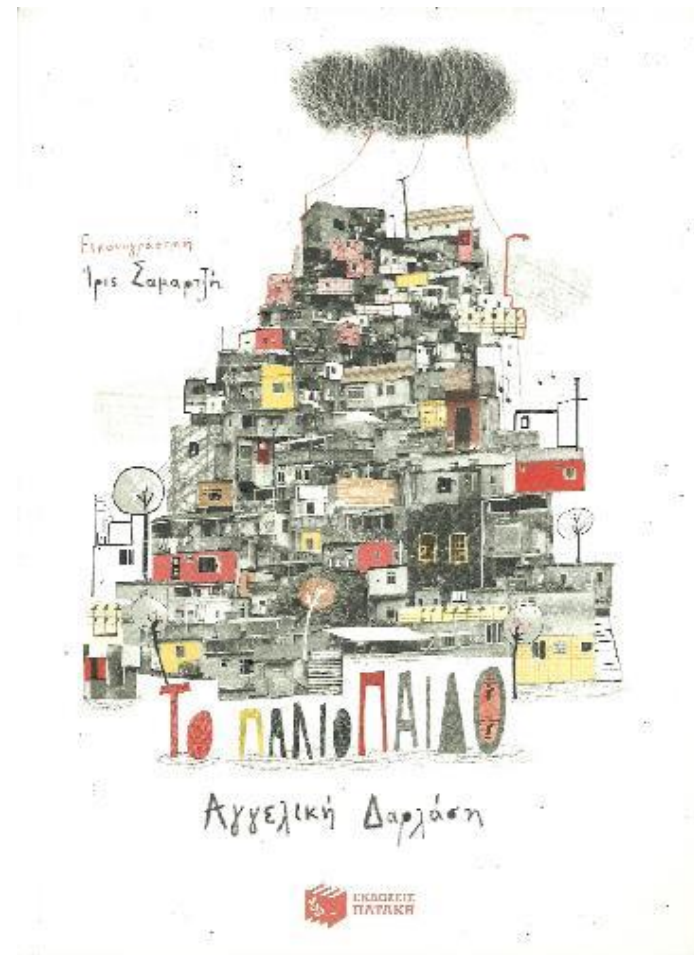
Πόλεις που
δημιουργούνται καθώς
νέα 'σπίτια'
στριμώνονται το ένα
πάνω στο άλλο.

[8]

Τα στριμωγμένα σπίτια (1/2)

Στοιχείο εμφανές και στην εικονογράφηση, όπου τα σπίτια θαρρείς και αγωνίζονται να καταλάβουν όσο το δυνατόν λιγότερο χώρο αισθητοποιώντας με αυτόν τον τρόπο μια σειρά από γεγονότα και στάσεις:

[1]

Τα στριμωγμένα σπίτια (2/2)

- Τον απόλυτο συνωστισμό που επικρατεί σε παρόμοιους καταυλισμούς.
- Την προσπάθεια της υπόλοιπης κοινωνίας να στοιβάξει τους απόκληρούς της σε πρόχειρες εγκαταστάσεις με μόνη έγνοια να κρατηθούν μακριά από τα ντελικάτα μάτια των προνομιούχων της.
- Την ευτέλεια της ανθρώπινης ζωής αναφορικά με όλους εκείνους που κατοικούν σε πόλεις-βουνά σκουπιδιών.

Το γκρίζο παλτό (1/2)

Σε μια τέτοια πόλη
προσπαθεί να μεγαλώσει
και το παλιόπαιδο μέσα
σε ζωή και ρούχα δανεικά.
Γι' αυτό ιδιαίτερη έμφαση
δίνεται στο θλιβερό
γκρίζο παλτό που φορά
και που του πέφτει
τεράστιο.

[9]

Το γκρίζο παλτό (2/2)

Όμως στο κείμενο αυτό το άθλιο παλτό αποκτά δύναμη σχεδόν συμβολική, αφού φαίνεται να ταυτίζεται με τις πανανθρώπινες ηθικές αρχές και να αντιπροσωπεύει τα όνειρα της μάνας του για αυτόν.

[9]

Ο δρόμος της εγκληματικότητας

Καθώς ο καιρός περνά το παλιόπαιδο αναπόφευκτα παίρνει το μόνο δρόμο που του έχει απομείνει, εκείνον της εγκληματικότητας.

[10]

Η συμμορία

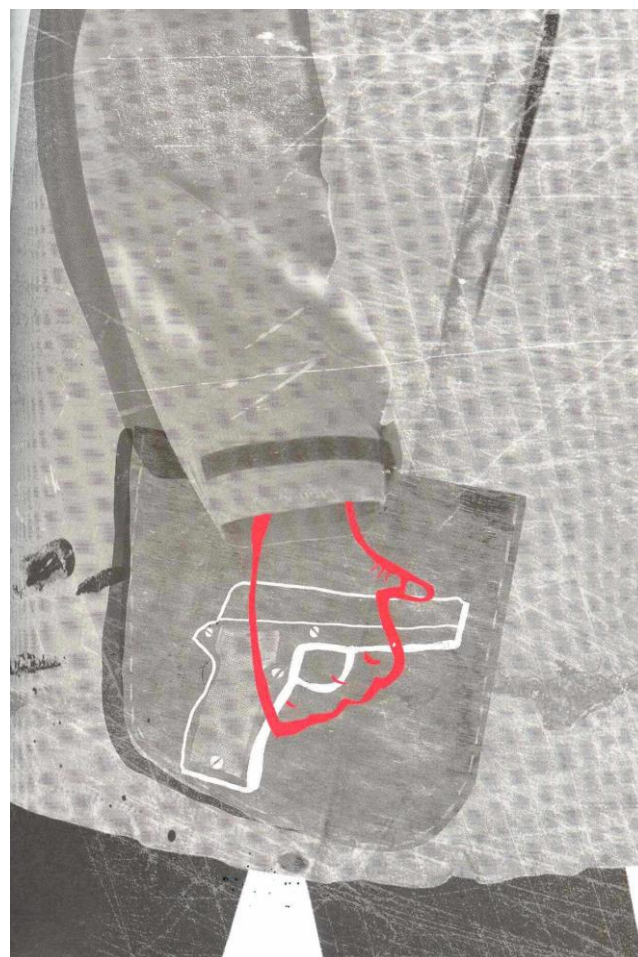
Εντάσσεται σε μια συμμορία παιδιών των δρόμων, συμμετέχει σε μικροκλοπές και εξασφαλίζει κάποια λίγα χρήματα, αλλά κυρίως την ικανοποίηση ότι κάπου ανήκει, με κάποιους είναι μαζί.

[10]

Το όπλο (1/2)

Μάλιστα προκειμένου να αποκτήσει μια ταυτότητα δεν διστάζει να κρατήσει και όπλο, και ας τον βαραίνει πραγματικά μέσα στην τσέπη του.

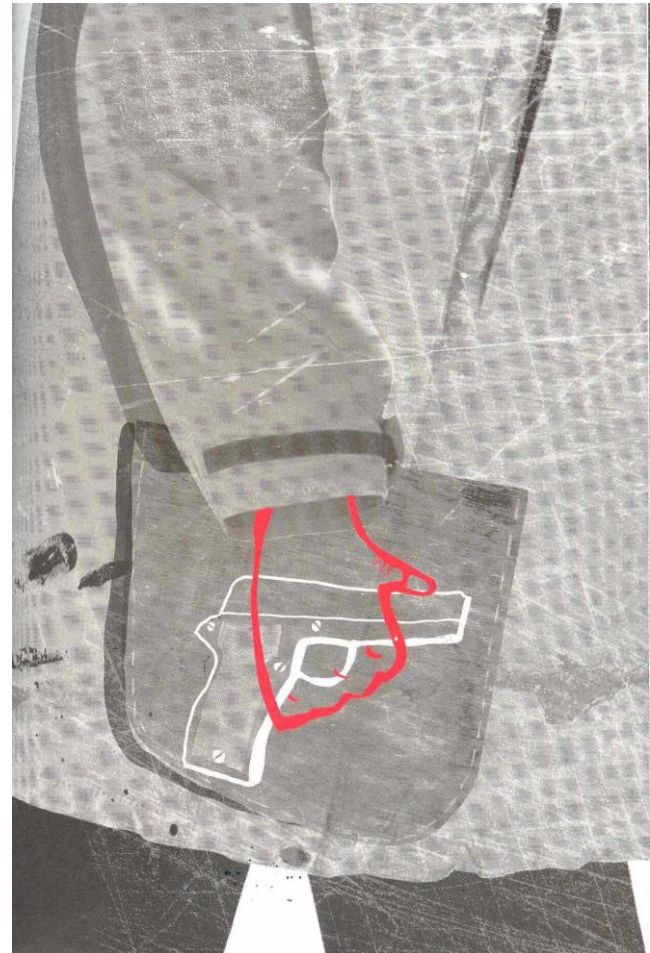

[11]

Το όπλο (2/2)

Για αυτό και η εικόνα χρησιμοποιεί την τεχνική του διανοητικού ρεαλισμού, δείχνει δηλαδή κάτι που δεν φαίνεται, αυτό που κρύβεται στο εσωτερικό. Το βάρος που συνεπάγεται για το παιδί το όπλο που φυλάει στην τσέπη του είναι τεράστιο, σχεδόν αβάσταχτο.

[11]

Το βιολί

Όσπου μια μέρα συμβαίνει η μεγάλη ανατροπή στη ζωή του: Επιχειρεί να ληστέψει έναν νεαρό δάσκαλο μουσικής. Εκείνος δεν έχει αντίρρηση να του δώσει το πορτοφόλι του, φτάνει το παιδί να του υποσχεθεί ότι θα κάνει κάποια μαθήματα μουσικής ανταλλάσσοντας το όπλο που κρατά με ένα ... βιολί.

[12]

Η χαρά της μουσικής (1/3)

Το παιδί δέχεται και γίνεται μέλος μιας ορχήστρας παιδιών του δρόμου.

Τώρα ανήκει κάπου, τώρα είναι κάποιος. Και αυτό από μόνο του δίνει τη δυνατότητα να εγκαταλείψει, μπρος στη χαρά της μουσικής, την παιδική συμμορία.

[13]

Η χαρά της μουσικής (2/3)

Καταφέρνει να μεγαλώσει παρέα με τις νότες κάνοντας πιο όμορφη τη ζωή τη δική του, αλλά και όσων βρίσκονται δίπλα του, στην οικογένεια, τη γειτονιά, τον κόσμο.

[13]

Η χαρά της μουσικής (3/3)

Το όπλο του τώρα είναι το
δοξάρι του.

Αυτή είναι η ιστορία ενός παιδιού συντηθμένου σαν όλα τα παιδιά και ξεχωριστού σαν κάθε παιδί.
Η ιστορία ενός παιδιού που μεγάλωσε φορώντας την γκριζο θλίψη ενός δανεικού παλιού που του έπεφτε μεγάλο. Όλοι το φώναζαν Παλιόπαιδο – ίσως επειδή ήταν το πιο φτωχό και θλιμμένο απ' όλα τα παιδιά.
Κάποια στιγμή λοιπόν αποφάσισε πως, αν σε λένε Παλιόπαιδο, πρέπει και να γίνεις. Όμως, είσαι σί' αλήθεια... παλιόπαιδο.

*Μια ιστορία εμπνευσμένη από αληθινές ιστορίες μουσικών του El Sistema και της διεθνούς φήμης συμφωνικής ορχήστρας «Μπολιβάρ» της Βενεζουέλας.
Μια ιστορία για την πίστη στον άνθρωπο και στον ανθρωπισμό.
Μια ιστορία για τη δύναμη της τέχνης και του παλιτισμού ενάντια στη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό.*

Λίγα λόγια για το El Sistema (Το Σύστημα)
Χρόνια πριν, στο Καράκας, ένας μουσικός και οικονομολόγος, ο Χοσέ Αντόνιο Αμπρέου, αναερευτήκε πως η μουσική θα μπορούσε να αλλάξει τη ζωή φτωχών και περιθωριοποιημένων παιδιών. Αποφάσισε να ζήσει το όνειρό του: το 1975, μαζί με εθελοντές δασκάλους και μια πρώτη ομάδα 11 παιδιών, φτιάχτηκε η πρώτη ορχήστρα.
Το σκεδιά του, που υιοθετήθηκε αμέσως και υποστηρίζεται έκτοτε από τις κυβερνήσεις της Βενεζουέλας, γνωστό ως El Sistema, δεν είναι μόνο ένας διαφορετικός τρόπος εκμάθησης μουσικής, αλλά ένα ισχυρό όπλο ενάντια στην παιδική και νεανική εγκληματικότητα, ενάντια στη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό.
Ο σπόρος έχει σήμερα ως «καρπούς» πάνω από 150 παιδικές και νεανικές ορχήστρες – 90 από αυτές συμφωνικές. Πάνω από 500.000 παιδιά σ' ολόκληρη τη Βενεζουέλα είναι μέλη κάποιας ορχήστρας. Όπως επίσης «καρπός» του El Sistema είναι και η Simon Bolívar Orchestra, η παγκοσμίου φήμης συμφωνική ορχήστρα της Βενεζουέλας.
Οι ορχές του El Sistema εφαρμόζονται τώρα πια σε πάνω από 50 χώρες ανά τον κόσμο. Το El Sistema είναι ένα όραμα που έγινε πράξη, θίωμα, ζωή, αποδεικνύοντας πως η μουσική... σώζει.

ISBN 978-960-16-5876-6
9 789601 658766
Βιβλ. κωδ. μερίδας 09876

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ
www.patakis.gr

[14]

Η ενδυμασία (1/4)

Οι διαφορετικές φάσεις της ζωής του αποτυπώνονται πάλι και στα ρούχα του.

[9]

Η ενδυμασία (2/4)

Όταν μπλέκει με την παιδική συμμορία αντικαθιστά το τεράστιο γκρι παλτό που του έδωσε η μάνα του με ένα μπλε μπουφάν.

[15]

Η ενδυμασία (3/4)

Αν και η Σαμαρτζή συνειδητά ποτέ δεν πρόσθεσε ούτε μια υποψία αισιόδοξου γαλάζιου στο ρούχο που επέλεξε να φορέσει στην πιο μαύρη περίοδο της ζωής του.

[15]

Η ενδυμασία (4/4)

Όταν πάλι έγινε μέλος της παιδικής ορχήστρας ξαναφόρεσε το γκρι παλτό του. Και το κράτησε μέχρι που έπαψε να του κάνει.

Το φύλαξε τότε στην κρεμάστρα, νοσταλγική ανάμνηση μιας αθώας παιδικότητας, που σε πείσμα όλων, κατάφερε να νικήσει.

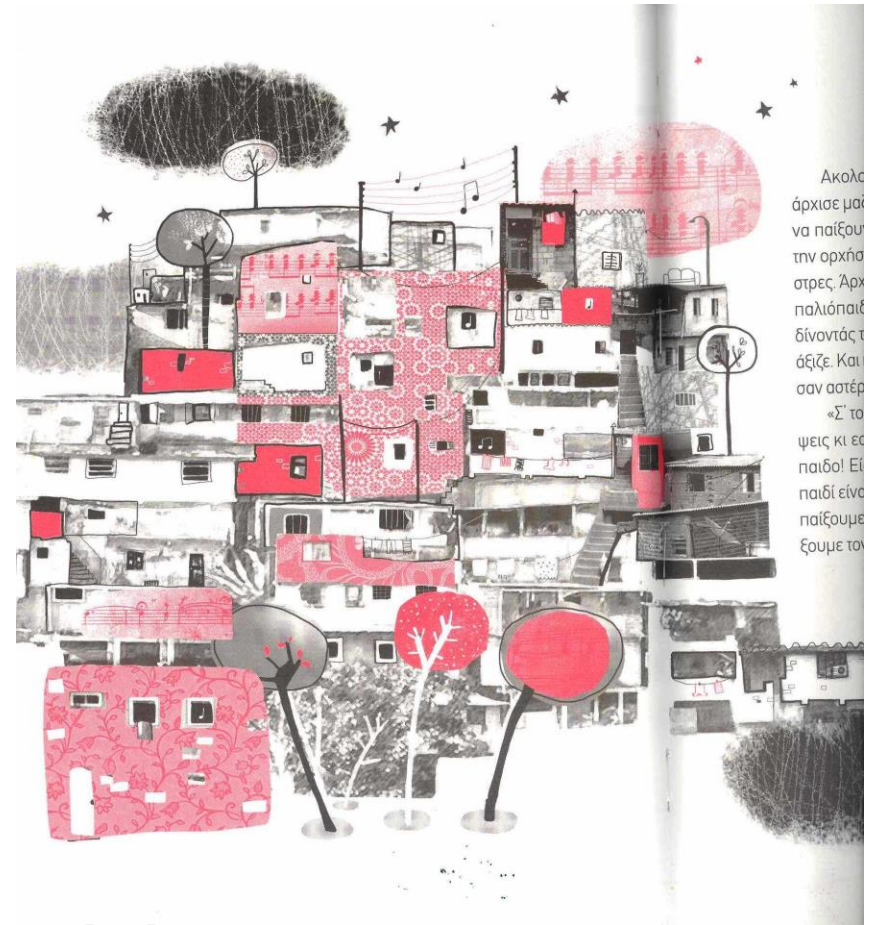

[16]

Το κόκκινο (1/2)

Από την άλλη, η αλλαγή στη ζωή του Παλιόπαιδου αισθητοποιείται εικονογραφικά με την απότομη αύξηση της χρήσης του κόκκινου, του μόνου χρώματος, που αμφισβήτησε στις εικόνες την παντοκρατορία του μαύρου.

Ακολο
άρχισε μά
να παίξου
την ορχήστ
στρες Άρχ
παλιόπαι
δίνοντάς τ
άξιζε. Και
σαν αστέρ
«Σ' το
ψεις κι ε
παιδο! Εί
παιδί είν
παίζουμε
ξουμε το

[17]

Το κόκκινο (2/2)

Το κόκκινο, σε συνδυασμό με θετικά ελπιδοφόρα σύμβολα, όπως το χαλί-κύκλος-ήλιος στην ορχήστρα των παιδιών αντιστοιχεί:

- στον κύκλο που ενώνει την ομάδα. Το παιδί τώρα κάπου ανήκει.
- στη ζεστασιά που προσφέρει η συνεργασία.
- στη ζωοδότρα δύναμη της μουσικής παιδείας.

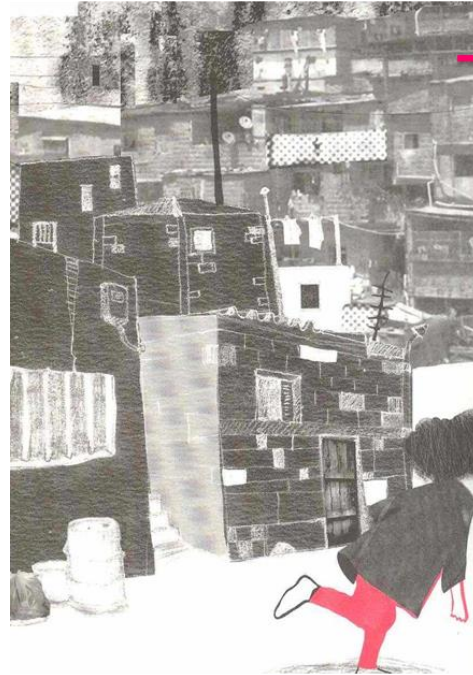

[18]

Η αλλαγή (1/3)

Και εκείνο που πραγματικά έχει ενδιαφέρον είναι πόσο γρήγορα η αλλαγή ενός ανθρώπου συνεπάγεται την αλλαγή του κόσμου όλου.

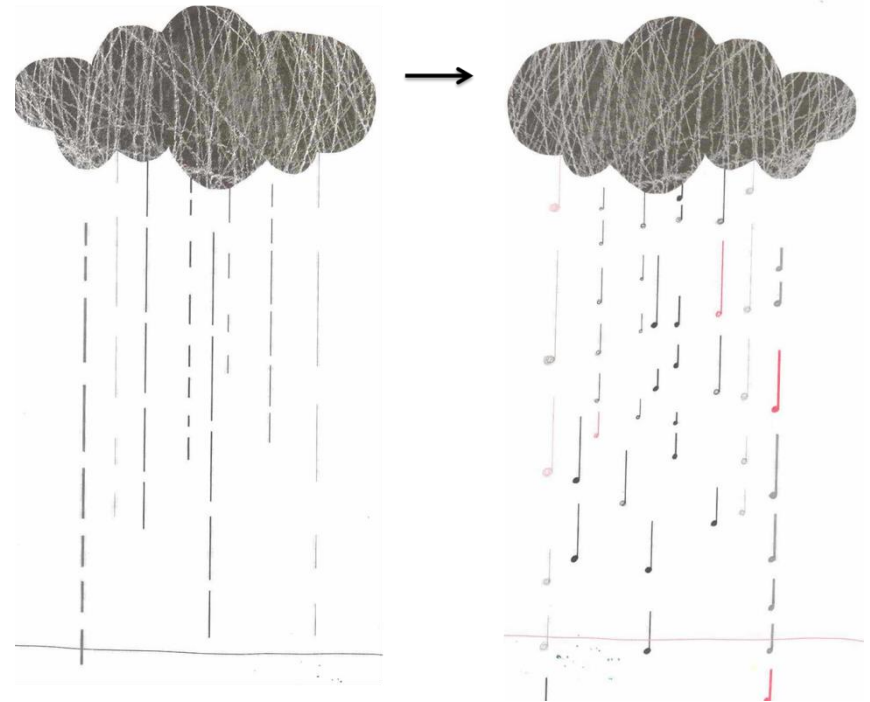

[19]

Η αλλαγή (2/3)

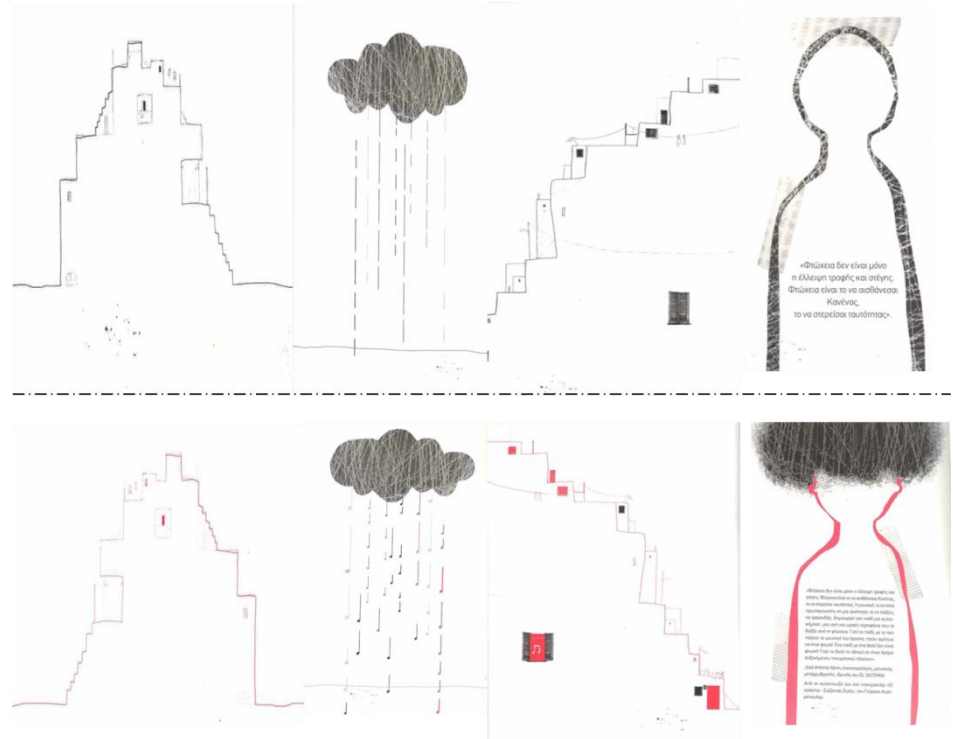
Αξίζει να προσέξουμε την εικονογράφηση κυρίως στο περιεχόμενο για να δούμε πώς σταδιακά μεταλλάσσεται το φρικτό, κατά βάση αστικό, τοπίο, όταν η μουσική μπαίνει στη ζωή του παιδιού και των γύρω του.

[20]

Η αλλαγή (3/3)

Σε μια καθαρώς
συμμετρική τοποθέτηση
των ίδιων εικόνων η
διαφορά ανάμεσα στην
αρχή και στο τέλος του
βιβλίου είναι προφανής.
Περισσότερες νότες,
περισσότερο χαρούμενο
κόκκινο.

[21]

Ερωτήματα

Και ο αναγνώστης
'αναγκάζεται', αν δεν το
έχει ήδη κάνει, να
(ξανα)αναρωτηθεί:

- Τελικά το Παλιόπαιδο
είναι παλιόπαιδο;

- Του ταιριάζει το
παρατσούκλι ή μήπως
πρέπει να επανακτήσει
το ξεχασμένο του
βαφτιστικό Φέλιξ που
θα πει Ευτυχισμένος;

[22]

Απάντηση

Η απάντηση φαίνεται να λανθάνει και στο εξώφυλλο, και ειδικότερα στον τρόπο που αναγράφεται η λέξη Παλιόπαιδο. Με εναλλαγή χρωμάτων και σε δύο μεγέθη, είναι φανερό ότι κάθε παλιόπαιδο πριν γίνει οτιδήποτε είναι πρώτα και πάνω από όλα ΠΑΙΔΙ και ως τέτοιο πρέπει να αντιμετωπίζεται.

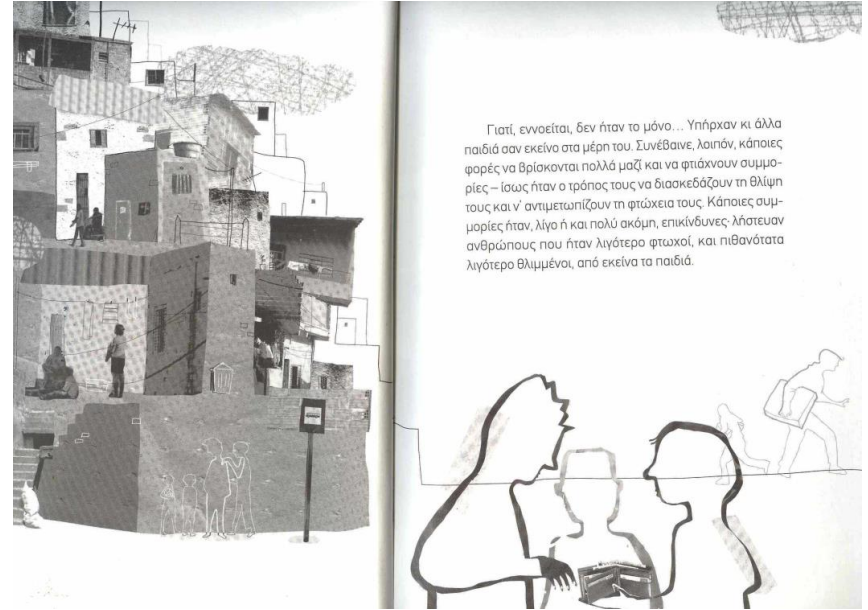

[22]

Η παιδικότητα (1/2)

Γιατί σε αυτό το βιβλίο ενδιαφέρον παρουσιάζει και το πώς ορίζεται η παιδικότητα.

Παραμένοντας μια πολυτέλεια των χορτασμένων, στο χώρο των μη προνομιούχων απλώς ... δεν υπάρχει.

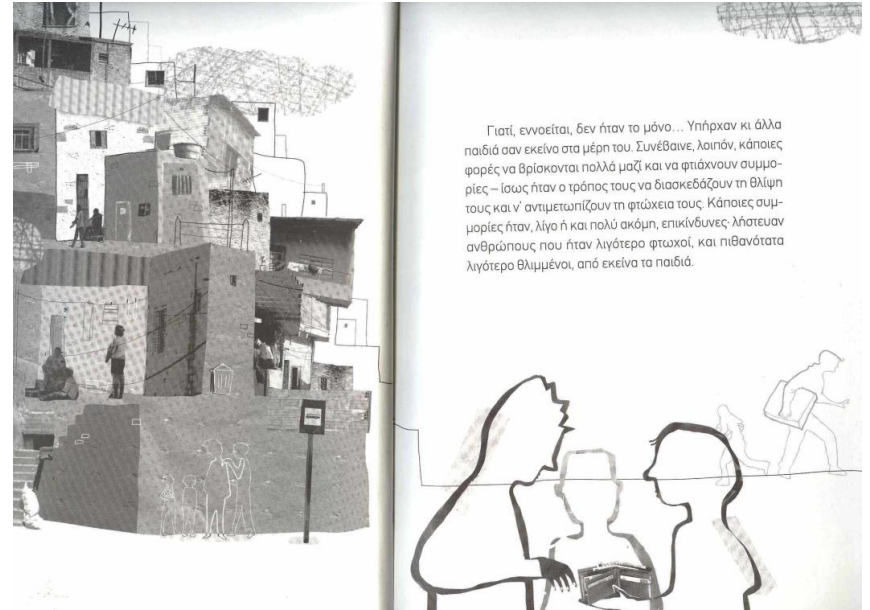

[23]

Η παιδικότητα (2/2)

Στις παράγκες των
εξαθλιωμένων τα παιδιά
δεν είναι τίποτε άλλο από
ενήλικες σε μικρογραφία,
που, αναλώσιμα όπως και
εκείνοι, ρίχνονται από
πολύ νωρίς στη σκληρή
μάχη της επιβίωσης.

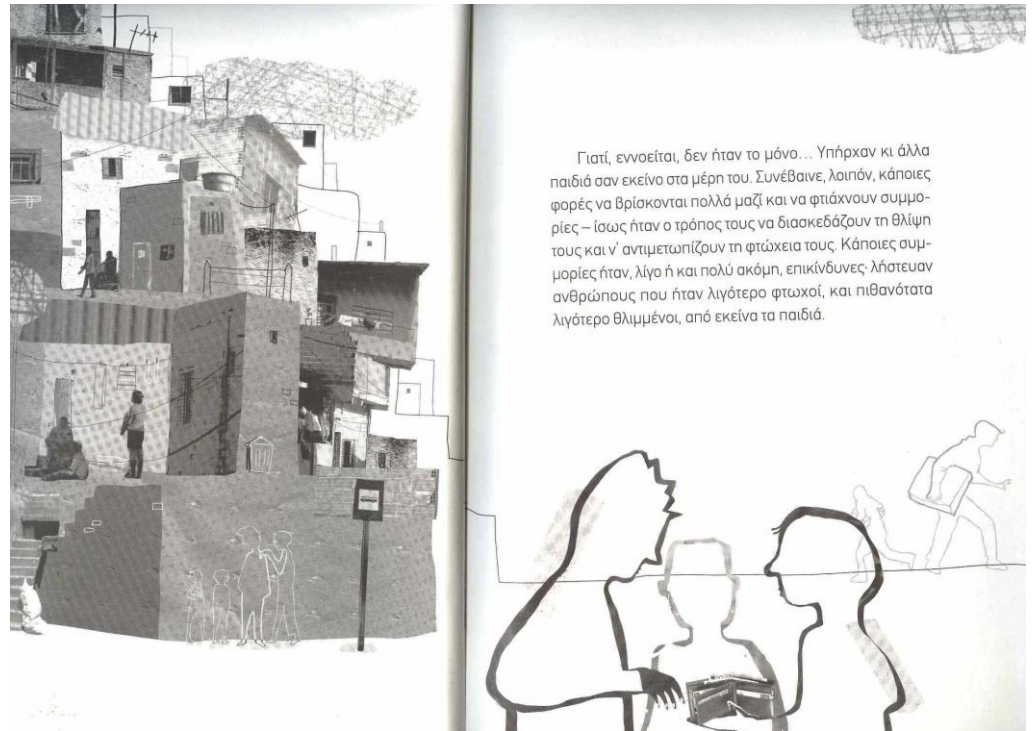
Γιατί, εννοείται, δεν ήταν τα μόνο... Υπήρχαν κι άλλα παιδιά σαν εκείνα στα μέρη του. Συνέβαινε, λοιπόν, κάποιες φορές να βρίσκονται πολλά μαζί και να φτιάχνουν συμμορίες – ίσως ήταν ο τρόπος τους να διασκεδάζουν τη θλίψη τους και ν' αντιμετωπίζουν τη φτώχεια τους. Κάποιες συμμορίες ήταν, λίγο ή και πολύ ακόμη, επικίνδυνες λήστευσαν ανθρώπους που ήταν λιγότερο φτωχοί, και πιθανότατα λιγότερο θλιμμένοι, από εκείνα τα παιδιά.

[23]

Οι φιγούρες των παιδιών (1/4)

Γι' αυτό και στην
εικονογράφηση
απεικονίζονται ως
φιγούρες χωρίς
χαρακτηριστικά και
βάρος, άδεια
περιγράμματα και...

[23]

Οι φιγούρες των παιδιών (2/4)

... λευκές απουσίες.

Αυτοί οι διπλά πάροικοι,
από τη μια του κόσμου
των ενηλίκων και από την
άλλη της κοινωνίας των
τυχερών.

[24]

Οι φιγούρες των παιδιών (3/4)

Τα παιδιά της φτώχειας, παραμένουν παιδιά ενός κατώτερου θεού και δεν ανήκουν πουθενά. Ριγμένα σε έναν κόσμο άδικο αγωνίζονται να ενταχθούν κάπου, να πιαστούν από κάπου.

[25]

Οι φιγούρες των παιδιών (4/4)

Σαν την εικόνα που προηγείται της ιστορίας, όπου ένα παιδί χωρίς ταυτότητα, ένα σκέτο περίγραμμα χωρίς χαρακτηριστικά, προσπαθεί να στεριώσει εκεί που εμφανώς δεν ταιριάζει.

Όμως η λαχτάρα του είναι τόση που επιμένει να 'κολλήσει', έστω και με σελοτέιπ ή δυο κομμάτια κολλητικής ταινίας επιδέσμων, σαν αυτή που χρησιμοποιείται στα ορατά τραύματα του κορμιού.

[26]

Πλουραλιστικές αναγνώσεις (1/3)

Σε ένα βιβλίο, μαζί σκληρό και τρυφερό, στενάχωρο αλλά και αισιόδοξο, για παιδιά αλλά και για ενηλίκους, η ιστορία απλώνεται σε πολλά επίπεδα και δέχεται πλουραλιστικές αναγνώσεις, πέραν της προφανούς που θα μπορούσε να εντοπιστεί στην παιδαγωγούσα δύναμη της μουσικής.

Πλουραλιστικές αναγνώσεις (2/3)

Το παλιόπαιδο διαβάζεται ψυχολογικά, ως μια μελέτη για την ψυχή των μη προνομιούχων παιδιών, αλλά και παιδαγωγικά ως μια αφήγηση για τη δύναμη της αυτοεκπληρούμενης προφητείας και την ευεργετική συμβολή των υποστηρικτικών ενηλίκων στην ανάπτυξη του παιδιού.

Πλουραλιστικές αναγνώσεις (3/3)

Παράλληλα, επιδέχεται μία κοινωνική ανάγνωση ως μια παρατήρηση πάνω στην παιδική εγκληματικότητα, τις συμμορίες ανηλίκων και την ανάγκη παρέμβασης, ενώ ιδωμένο μέσα από μια πολιτική ματιά εστιάζει στην αλλοτρίωση που δημιουργεί η οικονομική εξαθλίωση, στην αναπόφευκτη ηθική κατάρρευση που αυτή συνεπιφέρει και στην ανάγκη αντίστασης ενάντια στην απάνθρωπη δύναμη της φτώχειας.

Τελικά

Ας τελειώσουμε όπως αρχίσαμε, με μια ερώτηση:

- Τελικά το βιβλίο των Δαρλάση και Σαμαρτζή αναφέρεται σε ένα μεμονωμένο περιστατικό, περιορίζεται σε συγκεκριμένο χρονότοπο;
- Μήπως, ειδικά τώρα που πληθαίνουν γύρω μας τα παλιόΠΑΙΔΑ χωρίς πατρίδα και χωρίς ελπίδα, μας αφορά περισσότερο από όσο αρχικά νομίσαμε;

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Αγγελική Γιαννικοπούλου, 2015. Αγγελική Γιαννικοπούλου. «Διδακτική της Λογοτεχνίας στην Προσχολική Εκπαίδευση. Εικονογράφηση. Το παλιόπαιδο». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://opencourses.uoa.gr/courses/ECD100/> .

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λπ., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από τη χρήση του έργου, για τον διανομέα του έργου και αδειοδόχο.
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο.
- που δεν προσπορίζει στον διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο.

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς,
- το Σημείωμα Αδειοδότησης,
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων,
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει),

μαζί με τους συνοδευτικούς υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνα 1, 2, 5-26: Εξώφυλλο και τμήματα από σελίδες του βιβλίου «[Το Παλιόπαιδο](#)», Αγγελική Δαρλάση · εικονογράφηση Ίρις Σαμαρτζή. - 1η έκδ. - Αθήνα : Εκδόσεις Πατάκη, 2014.

Εικόνα 3: [Βραβείο](#), CC0 Public Domain, Pixabay.

Εικόνα 4: [El Sistema](#), Copyright Μηχανή του Χρόνου, All rights reserved.

